

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องมีการติดต่อสื่อสารกันอยู่เสมอ การติดต่อสื่อสารกันนั้นจำเป็นต้องมีชื่อเพื่อใช้เรียกหรืออ้างถึงบุคคลต่างๆ เพื่อจำแนกให้ทราบแน่ชัดว่าต้องการสื่อสารถึงผู้ใด ดังที่ราชบัณฑิตยสถาน (2546, น. 367) กล่าวว่า “ชื่อ เป็นคำที่ตั้งขึ้นสำหรับเรียกคน สัตว์ สถานที่ และสิ่งของโดยทั่วไป หรือโดยเฉพาะเจาะจง”

ชื่อนั้นนอกจากจะเป็นสิ่งที่ใช้แทนตัวบุคคลแล้ว ชื่อยังแสดงถึงวัฒนธรรมและความคิดความเชื่อในสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ ดังที่ ภูเก็ต วาจานนท์ (2537, น. 2) กล่าวไว้ว่า “ชื่อบุคคล ยังมีความสำคัญทางวัฒนธรรมและความเชื่อของคนในสังคม การตั้งชื่อเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งของคนไทย จึงต้องตั้งชื่อที่มีความหมายดีเพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่เจ้าของชื่อ” นอกจากนี้ สุภาพรณ ณ บางช้าง (2527, น. 129) ยังได้แสดงความเห็นในเรื่องนี้ว่า “ชื่อซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่กับตัวและปรากฏพบอยู่ตลอดเวลา นั้น มีความสำคัญต่อการผลักดันทิศทางค่านิยมของคนในยุคนั้นและยุคต่อๆไปได้” จะเห็นว่าชื่อมิได้ใช้เพียงอ้างถึงบุคคลเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นบริบททางวัฒนธรรมตลอดจนมีอิทธิพลต่อค่านิยมและความเชื่อของสังคมนั้นๆ ในแต่ละยุคสมัยอีกด้วย

ด้วยเหตุที่ชื่อมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมและสังคมดังที่กล่าวมา ประกอบกับการที่ผู้วิจัยเคยอาศัยอยู่ในชุมชนมุสลิมมาก่อน จึงมีความสนใจและเห็นว่าชื่อของชาวมุสลิมมีความผูกพันกับศาสนาอิสลาม เนื่องจากชาวมุสลิมถือว่าชื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญของชีวิต เพราะเป็นสิ่งที่ใช้เรียกวิญญาณของมนุษย์มารับการพิพากษาในวันกิยามะฮ์ (วันแห่งการพิพากษา) ดังปรากฏในหะดีษ¹ ความว่า “ความจริงพวกท่านจะถูกเรียกขานในวันกิยามะฮ์ ด้วยชื่อของพวกท่านและชื่อบิดาของพวกท่าน ดังนั้นพวกท่านจงตั้งชื่อของพวกท่านให้ดี” (อบูดาวูด) นอกจากนี้ เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2522, น. 193) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชื่อของชาวมุสลิมกับศาสนา

¹ หะดีษ หมายถึงบันทึกคำพูด การประพฤติปฏิบัติ จริยวัตร ตลอดจนวินัยการดำเนินชีวิตของศาสดามุฮัมมัดตั้งแต่ท่านได้รับการแต่งตั้งจากอัลลอฮ์ให้เป็นรَسُولของพระองค์เมื่อตอนอายุได้ 40 ปี ไปจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตของท่านเมื่ออายุได้ 63 ปี (บรรจง บินกาซัน, 2547, น. 211)

อิสลามว่า "...มักนิยมนำชื่อศาสดา สาวก และบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ คุณลักษณะของพระเจ้าตลอดจนคำที่มีความหมายที่เป็นมงคลต่างๆมาตั้งชื่อ เช่น อนัส - ผู้ช่วยเหลือ"

ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากศาสนาอิสลามมีโครงสร้างสำคัญ 2 ประการ คือ หลักศรัทธา และหลักปฏิบัติ¹ โดยโครงสร้างทั้ง 2 ประการนี้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตรวมถึงการตั้งชื่อของชาวมุสลิม ซึ่งมีพื้นฐานแห่งความศรัทธาที่ว่า อัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮ์วะตะอะลา) คือพระเป็นเจ้าเพียงพระองค์เดียว และมีมุฮัมมัด (ศอลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) เป็นศาสนทูตคนสุดท้ายของพระองค์ ดังนั้นวัฒนธรรมอิสลามจึงมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีความเข้มแข็งมาก ยากที่จะเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยทางภูมิศาสตร์ สังคม และการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตามปรากฏว่าชาวมุสลิมในประเทศไทยได้ประสบกับปัญหาบางประการที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตตามวัฒนธรรมอิสลาม เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลายครั้ง เช่นในช่วง พ. ศ. 2464 - 2481 ประเทศไทยอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองภายใต้ระบอบทหารของรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ซึ่งมีการบังคับใช้กฎหมายต่างๆที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิมอย่างชัดเจน เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับในปี พ. ศ. 2464 ระบุให้เด็กมุสลิมทุกคนที่ถึงเกณฑ์ต้องเข้าโรงเรียนประถม ซึ่งในสมัยนั้นส่วนมากเป็นโรงเรียนวัดและครูผู้สอนมักเป็นภิกษุสงฆ์ กฎหมายเหล่านี้มีลักษณะที่ไม่เอื้อต่อวิถีชีวิตและแนวคิดของชาวไทยมุสลิมเป็นอย่างมาก

ยิ่งไปกว่านั้นในปี พ. ศ. 2481 ซึ่งเป็นปีที่จอมพลแปลก พิบูลสงครามได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ประกาศนโยบายสร้างชาติ ซึ่งเน้นการปฏิรูปทางวัฒนธรรม เสวณีย์ จิตต์หมวด (2531, น. 273) ได้กล่าวถึงนโยบายทางวัฒนธรรมนี้ว่า "นโยบายดังกล่าวได้ออกมาในรูปแบบต่างๆกล่าวคือ ให้เปลี่ยนชื่อ-นามสกุล เป็นแบบไทยๆ การให้เรียนในโรงเรียนภาษาไทยมากขึ้น การห้ามไม่ให้สตรีไทยสมรสกับคนต่างด้าว การส่งเสริมพระพุทธศาสนา ฯลฯ" รัฐบาลของจอมพลแปลก พิบูลสงครามได้บังคับใช้พระราชบัญญัติรัฐนิยม 12 ฉบับ ประกาศใช้ทั่วประเทศตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ. ศ. 2482 - มกราคม พ. ศ. 2485 หนึ่งในนั้นมีเรื่องการตั้งชื่อรวมอยู่ด้วย โดยชาวมุสลิมต้องมีชื่อตัวที่แสดงความเป็นไทย มีสำเนียงเป็นไทย ห้ามใช้ภาษามลายู ตลอดจนห้ามแต่งกายตามธรรมเนียมมุสลิม ผู้ใดฝ่าฝืนจะมีโทษตามกฎหมาย เกี่ยวกับเรื่องนี้ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ (2551, น. 68) กล่าวว่า "มีการจับและปรับลงโทษผู้ฝ่าฝืนรัฐนิยม มีการวิ่งไล่จับชาวบ้าน ทำร้ายทุบตีดึงตัวมาโรงพัก ผู้หญิงมลายูก็ถูกดึงกระซางผ้าโพกหัวทิ้ง แม่ค้าที่ขายของในตลาดก็โดน

¹ ดูรายละเอียดเรื่องหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติที่หน้า 10-17

ตำรวจตีด้วยพานท้ายปืน เพราะเธอสวมเสื้อกะบายาและมีผ้าคลุมศีรษะ เป็นต้น” และต่อมาใน พ. ศ. 2487 มีการยกเลิกกฎหมายอิสลาม ห้ามศึกษาคัมภีร์อัล-กุรอาน ห้ามเรียนภาษามลายูและ ภาษาอาหรับ อย่างไรก็ตามนโยบายเหล่านี้ได้ถูกยกเลิกไปในที่สุดหลังการรัฐประหาร 16 กันยายน พ. ศ. 2500 เหตุการณ์ต่างๆ ที่กล่าวมาล้วนมีผลต่อการตั้งชื่อของชาวไทยมุสลิมใน สมัยนั้นเป็นอย่างมาก ชื่อของชาวไทยมุสลิมที่มีอายุระหว่าง 54 ปี -72 ปี (เกิดปี พ. ศ. 2481- พ. ศ. 2499) จึงได้รับอิทธิพลโดยตรงจากราชบัญญัติรัฐนิยมดังกล่าว สังเกตได้จากการตั้ง ชื่อสำเนียงไทยโดยดัดแปลงเสียงจากภาษาอาหรับ ดังที่เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2522, น. 194) ได้ตั้ง ชื่อสังเกตเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “เมื่อรัฐบาลสมัยหนึ่งบังคับให้ทุกคนต้องมีชื่อเป็นไทยๆ จึงตั้งชื่อให้ คล้ายกับชื่อมุสลิม เช่น กอเซ็ม - เกษม อนัส - อาณัติ อับดุล - อดุลย์ กัสมีะฮ์ - กัสตมา ซัลมา - กุสุมา โนริยะฮ์ - โนรี”

ส่วนในปัจจุบันชาวไทยมุสลิมทุกคนที่เกิดในประเทศไทยถือว่ามีสัญชาติไทยและมี สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทุกคนมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา การ ประกอบอาชีพ มีเสรีภาพทางการเมือง รวมทั้งรัฐบาลหรือผู้นับถือศาสนาอื่นส่วนใหญ่มีใจกว้าง มิได้รังเกียจ ทั้งยังสนับสนุนส่งเสริมศาสนาอิสลามให้เจริญงอกงามอยู่เสมอ ดังนั้นชาวไทยมุสลิม จึงสามารถตั้งชื่อตามความเชื่อของตนได้อย่างเต็มที่

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการตั้งชื่อของชาวไทยมุสลิมในชุมชน มัสยิดต้นสน ซึ่งน่าจะทำให้เข้าใจวัฒนธรรมทางภาษาในการตั้งชื่อ ตลอดจนมองเห็นและตระหนัก ถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา ภาษา สังคม และวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อของ ชาวไทยมุสลิมได้เป็นอย่างดี อันจะทำให้เข้าใจกลุ่มชาติพันธุ์ไทยมุสลิมและศาสนาอิสลามอย่าง ถูกต้อง ลดความรู้สึกแปลกแยก และอคติต่างๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งจากความแตกต่าง ทางวัฒนธรรมในสังคมไทย เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และราบรื่นสงบสุขต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาการตั้งชื่อของชาวไทยมุสลิม โดยศึกษาเฉพาะชื่อจริง ของชาวไทยมุสลิมที่มีภูมิลำเนาในชุมชนมัสยิดต้นสน เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ซึ่งถือ

เป็นชุมชนมุสลิมที่มีความสำคัญและเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร¹ โดยการศึกษา ลักษณะทางภาษาของชื่อชาวไทยมุสลิมครั้งนี้จะใช้ตัวแปรทางสังคมได้แก่อายุและเพศมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ เพื่อเปรียบเทียบและแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรดังกล่าวต่อการใช้ภาษาในการตั้งชื่อ กล่าวคือตัวแปรอายุจะสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลทางการเมืองได้แก่นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อในแต่ละยุคสมัย ว่ามีผลต่อภาษาที่ใช้ตั้งชื่อหรือไม่อย่างไร สอดคล้องกับค่านิยมตามวัฒนธรรมอิสลามหรือไม่

ส่วนตัวแปรเพศจะสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับเพศตามทัศนะของชาวมุสลิม เนื่องจากศาสนาอิสลามระบุว่า การตั้งชื่อแก่บุตรนั้นเป็นหน้าที่ของบิดาซึ่งเป็นเพศชาย ดังหะดีษที่ว่า “สิทธิของลูกที่มีต่อพ่อของเขาคือการตั้งชื่อที่ดี เลี้ยงดูในสิ่งแวดล้อมที่ดีและให้การอบรมที่ดี” (อัลบัยฮะกีย) แม้ว่าศาสนาอิสลามจะบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าทุกชีวิตนั้นมีความเสมอภาคในการได้รับความโปรดปรานจากพระเจ้า ดังข้อความในอัล - กุรอาน ความว่า “ผู้ใดประพฤติกความดีทั้งบุรุษหรือสตรีก็ตาม โดยเขาเป็นผู้ศรัทธาแน่นอนเราจะฟื้นฟูชีวิตที่ดีแก่เขา และแน่นอนเราจะตอบแทนรางวัลแก่พวกเขา เพราะความดีงามที่พวกเขาเคยประพฤติไว้” (16:97) แต่เพศชายและเพศหญิงต่างถูกสร้างมาด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน เพื่อให้มีบทบาทหน้าที่ในสังคมที่ต่างกัน

¹ บรรพบุรุษของชาวไทยมุสลิมในชุมชนนี้เป็นข้าราชการที่มีบทบาทสำคัญต่อราชสำนักไทยในอดีต เช่น สมัยอยุธยาแม้ทัพที่มีความเกี่ยวข้องผูกพันกับชุมชนนี้ได้แก่ พระยาท้ายน้ำ พระยารามเดโช พระยายมราช พระยาสีหราชเดโช พระยาราชวังสัน สมัยธนบุรีได้แก่ เจ้าพระยาจักรี (หมุด) พระยายมราช (หมัด) และพระยาชลบุรี (หวัง) พระยาจุฬาราชมนตรี สมัยรัตนโกสินทร์ก็ปรากฏว่ามีข้าราชการคนสำคัญที่มีภูมิฐานะและเป็นบรรพบุรุษของชาวไทยมุสลิมในชุมชนนี้ เช่น พระยาราชวังสันจางวางอาสาจาม พระยาจุฬาราชมนตรี พระยาภักดีชุมพล พระลักษมณ์ พระภักดีชุมพล เป็นต้น (สรยุทธ ชื่นภักดี, 2544, น. 30) ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาเล่ม 2 (2542, น. 182) กล่าวถึงการถึงแก่กรรมของเจ้าพระยาจักรี (หมุด) ในปี พ. ศ. 2317 ว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้เสด็จพระราชดำเนินมาร่วมพิธีฝังศพด้วยพระองค์เองที่มัสยิดต้นสน และพระราชทานที่ดินด้านหลังกุบรูร์ให้แก่มัสยิดต้นสนเพิ่มเติมด้วย นอกจากนี้ในปี พ. ศ. 2489 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อครั้งเป็นพระอนุชา ได้เสด็จพระราชดำเนินเพื่อทรงเยี่ยมชมและมีพระราชดำรัสต่อชาวไทยมุสลิมในชุมชนนี้เป็นการส่วนพระองค์ จึงกล่าวได้ว่าชุมชนมัสยิดต้นสนเป็นชุมชนสำคัญและมีความผูกพันกับราชสำนักไทยมาอย่างยาวนาน อย่างไรก็ตามไม่ปรากฏแน่ชัดว่าชาวมุสลิมกลุ่มนี้อพยพมาในสมัยใด แต่ปรากฏในหนังสือประวัติมัสยิดต้นสน อิดัลอฎฮา (2518, น. 7-10) ว่าเริ่มมีชุมชนมุสลิมในเขตนี้หลังจากตั้งด่านขนอนเป็นเมืองธนบุรีในปี พ. ศ. 2100 และมีการสร้างมัสยิดในรัชสมัยพระเจ้าทรงธรรม ชุมชนมัสยิดต้นสนจึงเป็นชุมชนดั้งเดิมของชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร

อย่างชัดเจน ดังที่ปรากฏใน อัล - กุรอานความว่า "บุรุษคือผู้คุ้มกันและทำนุบำรุงสตรี เพราะ ว่าอัลลอฮ์ทรงประทาน (กำลังกาย) ให้ฝ่ายหนึ่งมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง และเพราะว่าพวกเขาค้าจุน นางไว้ จากรายได้ของพวกเขา "(4:34) จากความแตกต่างเหล่านี้เองทำให้บทบาทต่อศาสนาของ ชาวไทยมุสลิมเพศชายและหญิงต่างกันอยู่บ้างในการปฏิบัติ เช่น หญิงที่มีประจำเดือนห้ามสัมผัส คัมภีร์อัล - กุรอาน และได้รับการยกเว้นการละหมาดในช่วงเวลาดังกล่าว ส่วนตำแหน่งผู้นำทาง ศาสนาอิสลามเป็นของเพศชายเนื่องจากสามารถปฏิบัติศาสนกิจได้ทุกช่วงเวลา เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เคยเป็นอาสาสมัครโครงการอบรมจริยธรรมภาคฤดูร้อนมัสยิดดีนุ้ลอิสลาม ในปี พ.ศ. 2552 และสังเกตพบว่าเยาวชนมุสลิมเพศชายจะมีชื่อเป็นชื่อไทยมุสลิมมากกว่าเพศหญิง ดังนั้นเพศของเจ้าของชื่อจึงอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่สัมพันธ์กับบุคคลที่ตั้งชื่อ รวมถึงลักษณะทาง ภาษาของชื่อ ได้แก่ ที่มาของภาษา และความหมายที่ปรากฏ การศึกษาการตั้งชื่อของชาวไทย มุสลิมโดยพิจารณาจากตัวแปรเพศจึงน่าจะแสดงให้เห็นลักษณะทางภาษาของการตั้งชื่อที่เป็นผล จากค่านิยมทางสังคมและศาสนาในด้านพฤติกรรม ธรรมชาติของชายและหญิงที่แตกต่างกัน ซึ่ง เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดเจตคติของชาวไทยมุสลิมเพศชายและหญิงในสังคมชาวไทยมุสลิม

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อของชาวไทยมุสลิมในชุมชนมัสยิดต้นสน เขต บางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ตามตัวแปรอายุและเพศ
2. เพื่อศึกษาความเชื่อและค่านิยมที่สะท้อนจากชื่อของชาวไทยมุสลิมในชุมชน มัสยิดต้นสน เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเฉพาะชื่อจริงของชาวไทยมุสลิมชุมชนมัสยิดต้นสน เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ทั้งที่เป็นชื่อไทยมุสลิมและชื่อไทยที่ได้จากฐานข้อมูลทะเบียนสัปบุรุษมัสยิด ต้นสนและจากการสัมภาษณ์

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

1. ชื่อของเพศชายจะเป็นชื่อไทยมุสลิมมากกว่าเพศหญิง และชื่อของทั้ง 2 เพศจะมีความหมายที่แตกต่างกัน
2. ชื่อของคนที่มีอายุระหว่าง 54 -72 ปี (เกิดตั้งแต่ปี พ. ศ. 2481- พ. ศ. 2499) จะเป็นชื่อไทยมุสลิมน้อยกว่าชื่อของคนที่มีอายุระหว่าง 1 - 53 ปี (เกิดตั้งแต่ปี พ. ศ. 2500 - พ. ศ. 2552) และชื่อของคนที่มีอายุ 54 -72 ปี จะมีความหมายต่างจากชื่อของคนที่มีอายุ 1 - 53 ปี
3. ชื่อของชาวไทยมุสลิมจะสะท้อนให้เห็นค่านิยมเกี่ยวกับคุณธรรม ความดีงามมากที่สุด

1.5 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรอายุ ได้แก่ กลุ่มชาวไทยมุสลิมอายุ 54 -72 ปี (เกิดตั้งแต่ปี พ. ศ. 2481 - พ. ศ. 2499) และกลุ่มชาวไทยมุสลิมอายุ 1 - 53 ปี (เกิดตั้งแต่ปี พ. ศ. 2500 - พ. ศ. 2552)

สาเหตุที่แบ่งตัวแปรอายุเป็น 2 กลุ่มดังกล่าว เนื่องจากผู้วิจัยพิจารณาถึงปัจจัยด้านการเมืองที่ส่งผลโดยตรงต่อการตั้งชื่อและการดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิม กล่าวคือ

กลุ่มชาวไทยมุสลิมอายุ 54 -72 ปี (เกิดปี พ. ศ. 2481 - พ. ศ. 2499) การตั้งชื่อของชาวไทยมุสลิมในช่วงปี พ. ศ. 2481 - พ. ศ. 2499 ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากนโยบายสร้างชาติของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ทำให้ชื่อที่ปรากฏมีลักษณะต่างไปจากสมัยต่อๆ มา โดยปี พ. ศ. 2481 เป็นปีที่จอมพลแปลก พิบูลสงครามได้รับตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีและได้ประกาศนโยบายสร้างชาติ ซึ่งเน้นการปฏิรูปทางวัฒนธรรม เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2531, น. 273) ได้กล่าวถึงนโยบายทางวัฒนธรรมนี้ว่า “นโยบายดังกล่าวได้ออกมาในรูปแบบต่างๆ กล่าวคือให้เปลี่ยนชื่อ - นามสกุล เป็นแบบไทยๆ การให้เรียนในโรงเรียนภาษาไทยมากขึ้น การห้ามไม่ให้สตรีไทยสมรสกับคนต่างด้าว การส่งเสริมพระพุทธศาสนา ฯลฯ”

นอกจากนี้ในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องชื่อบุคคล ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2485 ได้กล่าวถึงคำที่ควรใช้ตั้งเป็นชื่อว่า ควรเป็นคำไทยสามัญ เป็นคำศัพท์สามัญและมีเก็บไว้ในนามานุกรมแล้ว และยังระบุถึงคำที่ไม่ควรใช้ตั้งชื่อในบางข้อว่า ได้แก่คำที่มีสำเนียงเป็นต่างด้าว (กฎหมายและขนบธรรมเนียมเกี่ยวกับชื่อบุคคลและประเทศ, 2513, น. 49-50) ซึ่งหมายรวมไปถึงชื่อภาษาอาหรับของชาวไทยมุสลิมด้วย นโยบายเหล่านี้ได้ถูกยกเลิกไปในที่สุดหลังการรัฐประหาร 16 กันยายน พ. ศ. 2500

กลุ่มชาวไทยมุสลิมอายุ 1 - 53 ปี (เกิดปี พ. ศ. 2500 - พ. ศ. 2552) ในสมัยนี้ข้อกำหนดเกี่ยวกับการบังคับให้ชื่อมีสำเนียงเป็นภาษาไทยไม่มีผลบังคับใช้แล้ว แม้ในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร จะเปิดโอกาสให้ผู้ที่มิชื่อสำเนียงต่างดาว สามารถเปลี่ยนชื่อได้ในอัตราค่าธรรมเนียมที่ถูก แต่ก็ได้เป็นลักษณะของการบังคับ ดังที่ปรากฏในหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท. 0313 ว. 10064 ลงวันที่ 21 กรกฎาคม พ. ศ. 2508 เรื่องการรับแจ้งชื่อตัวของเด็กเกิดใหม่และบุคคลไม่มีชื่อสกุล ตอนหนึ่งว่า อย่างไรก็ตามก็ต้ออย่าให้เป็นการฝืนใจต่อการตั้งชื่อที่ขัดกับศาสนา (อ้างถึงใน สิริ นวลอุไร และ ชรินทร์ บุญญพงษ์, 2528, น. 21) อีกทั้งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ. ศ. 2505 ที่ใช้มาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2553) ก็มิได้กล่าวถึงการตั้งชื่อให้มีสำเนียงไทยแต่ประการใด จึงกล่าวได้ว่าการตั้งชื่อของชาวไทยมุสลิมในช่วงเวลานี้มีอิสระอย่างแท้จริง ทำให้ลักษณะชื่อที่ปรากฏสอดคล้องและสะท้อนคตินิยมของชาวไทยมุสลิมได้อย่างเต็มที่

2. ตัวแปรเพศ ได้แก่เพศชายและเพศหญิง

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ชื่อ หมายถึง ชื่อจริงหรือชื่อประจำบุคคลทั้งที่เป็นชื่อไทยมุสลิมและชื่อไทยที่ได้จากฐานข้อมูลทะเบียนสำปฐุขมัสดยิตต้นสนและการสัมภาษณ์
2. ชื่อไทยมุสลิม หมายถึง ชื่อที่มีที่มาจากภาษาอาหรับ
3. ชื่อไทย หมายถึง ชื่อที่มีที่มาจากภาษาไทย ภาษาบาลี สันสกฤต เขมร และอื่นๆ
4. ชาวไทยมุสลิมในชุมชนมัสดยิตต้นสน หมายถึง ผู้ที่มีภูมิลำเนาหรืออาศัยอยู่บริเวณโดยรอบมัสดยิตต้นสน ซอยหลังวัดหงส์รัตนารามราชวรวิหาร ตลอดจนผู้ที่เข้าร่วมละหมาด ในวันธรรมดา ละหมาดญุมอะห์และเข้าฟังคุฏบะห์ในวันศุกร์ เนื่องจากมัสดยิตเป็นศูนย์รวมผู้คนในชุมชนนั้นๆ ผู้ที่เข้าประกอบพิธีกรรมจึงมักเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาหรือเชื้อสายในบริเวณดังกล่าว ดังที่ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย (2530, น. 87) ได้ระบุไว้ว่า "มัสดยิตนี้นอกจากพิธีละหมาดร่วมกันแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางของประชาชนในหมู่บ้านนั้นๆ สำหรับจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับประเพณีและวันสำคัญทางศาสนาอิสลามอีกด้วย" ประกอบกับในบริเวณดังกล่าวไม่มีบริษัทห้างร้านของคนต่างดาวที่เป็นชาวไทยมุสลิมจากท้องถิ่นอื่น ทำให้ผู้ที่มาเข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาหรือเชื้อสายในบริเวณดังกล่าวอย่างแท้จริง (สุวิทย์ มุขิน ขำหลี, สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2553)

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยจะช่วยให้เข้าใจวัฒนธรรมทางภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อของชาวไทยมุสลิมในชุมชนมัสยิดต้นสน เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นค่านิยม ความเชื่อ สภาพสังคม และวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม อันจะส่งผลให้มีความเข้าใจกลุ่มชาวไทยมุสลิมและศาสนาอิสลามอย่างถูกต้อง เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม
2. ผลการวิจัยจะช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้และทำความเข้าใจวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม อันจะส่งผลให้การปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยมุสลิมมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

1.8 วิธีการวิจัย

1. ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น
ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชื่อและการตั้งชื่อที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย รวมทั้งได้สำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลและลักษณะทางภาษาในการตั้งชื่อของชาวไทยมุสลิมในชุมชนมัสยิดต้นสน เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
2. รวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้
 - 2.1 ผู้วิจัยได้ติดต่อด้วยวาจากับอุปนายกสมาคมสนธิอิสลามและอิหม่ามประจำมัสยิดต้นสน จากนั้นผู้วิจัยจึงส่งหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรถึงอุปนายกสมาคมสนธิอิสลาม พร้อมกับแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย
 - 2.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้ฐานข้อมูลทะเบียนสำปบุรุษมัสยิดต้นสน และการสัมภาษณ์ในวันศุกร์ จำนวนทั้งสิ้น 5 ครั้ง ได้แก่วันศุกร์ที่ 4, 11, 18, 25 มิถุนายน และ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2553 ซึ่งมีชาวไทยมุสลิมมาละหมาดญุมอะห์และเข้าฟังคุฏบะห์อย่างพร้อมเพรียง ผู้วิจัยเก็บข้อมูลได้แก่ชื่อจริง ชื่อสกุล ปีเกิด (พ.ศ.) บุคคลที่ตั้งชื่อและความหมายของชื่อจริง¹ ส่วนข้อมูลรายชื่อเยาวชนไทยมุสลิมที่ไม่ได้เข้าร่วมการละหมาด ผู้วิจัยนำมาจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองที่มาละหมาดและออกสัมภาษณ์เพิ่มเติมในวันเสาร์ที่ 26 มิถุนายน และวันเสาร์ที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2553 เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมช่วงอายุที่ต้องการทำวิจัย

¹ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เนื่องจากการใช้ข้อมูลตามทะเบียนราษฎร จากสำนักงานเขตบางกอกใหญ่ ไม่สามารถจำแนกชื่อบุคคลที่นับถือศาสนาต่างๆได้

3. วิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 นำข้อมูลที่เก็บได้ทั้งหมดจำนวน 1,244 รายชื่อ มาจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มตามตัวแปรทางสังคม ได้แก่ เพศชาย (500 รายชื่อ) เพศหญิง (744 รายชื่อ) กลุ่มอายุ 54 - 72 ปี (356 รายชื่อ) กลุ่มอายุ 1 - 53 ปี (888 รายชื่อ) ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1

จำนวนรายชื่อของชาวไทยมุสลิมในชุมชนมัสยิดต้นจำแนกตามตัวแปรเพศและอายุ

ตัวแปร		จำนวน	รวม
กลุ่มอายุ 54 - 72 ปี	เพศชาย	148	356
	เพศหญิง	208	
กลุ่มอายุ 1 - 53 ปี	เพศชาย	352	888
	เพศหญิง	536	

3.2 วิเคราะห์บุคคลที่ตั้งชื่อและลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อ โดยพิจารณาว่าใครเป็นผู้ตั้งชื่อ วิเคราะห์ที่มาของภาษาว่าเป็นชื่อไทยมุสลิมหรือชื่อไทย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพิจารณาความหมายที่ปรากฏจากชื่อ ซึ่งจะวิเคราะห์รวมกันทั้งชื่อไทยมุสลิมและชื่อไทย จากนั้นนำมาเรียงลำดับความถี่ และหาอัตราร้อยละของบุคคลที่ตั้งชื่อ ที่มาของภาษา และความหมายของชื่อ

การวิเคราะห์ลักษณะทางภาษาและความหมายของชื่อนี้ผู้วิจัยอ้างอิงจากปทานุกรมอาหรับ - ไทย ของบินมุสลิม พ.ศ. 2549 และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

3.3 วิเคราะห์ข้อมูลตามตัวแปรเพศและอายุ โดยพิจารณาศอบุคคลที่ตั้งชื่อ ที่มาของภาษา และความหมายของชื่อ ซึ่งจะวิเคราะห์รวมกันทั้งชื่อไทยมุสลิมและชื่อไทย จากนั้นนำมาเรียงลำดับความถี่และหาอัตราร้อยละ

3.4 วิเคราะห์ความเชื่อและค่านิยมที่ปรากฏในการตั้งชื่อของชาวไทยมุสลิม

4. เรียบเรียงผลการวิจัย

5. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1.9 ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การอ้างอิงพระวัจนะของพระเจ้าจากคัมภีร์อัล-กุรอาน เป็นการอ้างอิงความหมายจากตัวบทภาษาอาหรับ ดังนั้นจะกล่าวนำด้วยคำว่า “ความว่า” โดยข้อความที่อ้างจะปรากฏในเครื่องหมายัญประกาศตามด้วยวงเล็บลำดับที่ของบทและลำดับที่ของโองการนั้นๆ เช่น

ความว่า “...และพระองค์มิได้ทรงทำให้ในศาสนามีสิ่งลำบากสำหรับสุเจ้าทั้งหลาย เป็นศาสนาของอิบรอฮีมบรรพบุรุษของพวกเขา และพระองค์อัลลอฮ์ได้ทรงเรียกชื่อสุเจ้าทั้งหลายว่ามุสลิมมาก่อน...” (22:78)

จากตัวอย่างข้างต้น ข้อความที่อยู่ในเครื่องหมายัญประกาศเป็นความหมายของคัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 22 โองการที่ 78

2. การอ้างอิงคำกล่าวของท่านศาสดามุฮัมมัดจากหะดีษ จะกล่าวในเครื่องหมายัญประกาศและวงเล็บชื่อผู้บันทึกไว้ข้างท้าย โดยจะอ้างเฉพาะผู้บันทึกหะดีษเท่านั้น เช่น

“ท่านทั้งหลายจงสอนเด็กให้ละหมาดขณะที่เขาอายุ 7 ขวบ และเมื่ออายุ 10 ขวบ หากเขาไม่ละหมาดก็จงตีเขาได้” (อะหมัด, ตริมิซี)

จากตัวอย่างข้างต้น ข้อความที่อยู่ในเครื่องหมายัญประกาศมาจากคำกล่าวของศาสดามุฮัมมัด ผู้บันทึกคืออะหมัดและตริมิซี

3. การยกตัวอย่างชื่อ ผู้วิจัยจะวงเล็บความหมายประกอบไว้ข้างท้ายเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจทั้งชื่อไทยมุสลิมและชื่อไทย เช่น

ฟาริด (ลูกโหนด)

จากตัวอย่างข้างต้น ชื่อฟาริดหมายถึงลูกโหนด

4. การยกตัวอย่างชื่อไทยมุสลิมที่แปรเสียงมาจากคำเดิมในภาษาอาหรับ ผู้วิจัยจะวงเล็บทับศัพท์คำเดิมในภาษาอาหรับตามด้วยความหมายไว้ข้างท้าย เช่น

อีซัน (อิห์ซาน; ความดีงาม)

จากตัวอย่างข้างต้น ชื่ออีซัน แปรเสียงมาจากคำเดิมในภาษาอาหรับคืออิห์ซาน หมายถึงความดีงาม

1.10 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม

เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อชาวไทยมุสลิม ความเชื่อ และค่านิยมที่ปรากฏ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับศาสนาและวัฒนธรรมอิสลาม ผู้วิจัยจึงจะกล่าวถึงความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการวิจัยต่อไป

1 ความหมายของอิสลามและมุสลิม

สถาบันส่งเสริมการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับอิสลาม (2530, น. 6) ได้กล่าวถึงความหมายของอิสลามว่า หมายถึงการยอมรับและปฏิบัติตามบทบัญญัติของพระเจ้าโดยสิ้นเชิงเกี่ยวกับความหมายของอิสลามนี้ ส่วน สุวรรณศาสน์ (2519, น. 1) ได้อธิบายเกี่ยวกับที่มาและความหมายว่า อิสลามเป็นศัพท์ภาษาอาหรับมาจากคำว่าอัลสละมะ แปลโดยพยัญชนะว่า ศานติ ความปลอดภัย ความสงบสุข การยอมรับ เมื่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของได้ทรงระบุใช้คำนี้เป็นชื่อแห่งศาสนาของพระองค์ ความหมายของศาสนาจึงบ่งถึงการยอมรับความจริงแท้ของศาสนา ผลของการยอมรับจึงทำให้ผู้ยอมรับได้รับสันติสุขและความปลอดภัย ดังนั้นศาสนาอิสลามจึงหมายถึงศาสนาที่สอนให้มนุษย์ยอมมอบตนต่อพระเจ้าประสงค์ของพระเจ้าหรืออัลลอฮ์ ศาสนาอิสลามมีพระเจ้าคืออัลลอฮ์เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น พระองค์ทรงวางหลักการและแนวทางต่างๆผ่านทางรซูล (ศาสนทูต) หรือนบี (ศาสดา) มาเผยแผ่แก่มนุษย์ โดยนบีนบีมุฮัมมัด

คำว่าอิสลามมักถูกใช้อย่างไม่ถูกต้องนัก โดยเฉพาะการเรียกชื่อศาสนาและผู้นับถือศาสนา กล่าวคืออิสลามเป็นชื่อของศาสนา วัฒนธรรม และระบอบในการดำเนินชีวิต ส่วนผู้ที่นับถือศาสนาหรือปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามเรียกว่ามุสลิม ดังนั้นการกล่าวว่าชาวอิสลาม คนอิสลาม หรือเป็นอิสลามจึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ที่ถูกต้องจะต้องเรียกว่า ชาวมุสลิม เกี่ยวกับความหมายของคำว่ามุสลิมนี้ ดลมนรจนีย์ บากา และแวอุเซ็ง มะแดเฮาะ (2536, น. 78) ได้อธิบายว่า มุสลิมคือค่านามที่ใช้เรียกชื่อผู้ นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นของมนุษยชาติมิได้เป็นของชาติใดชาติหนึ่งโดยเฉพาะ หากพิจารณาตามความหมายนี้จะพบว่าการเรียกชาวมุสลิมว่าแขกในสังคมไทยปัจจุบันเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องเช่นกัน โดยในคัมภีร์อัล-กุรอาน ปรากฏพระวจนะของพระเจ้าเกี่ยวกับมุสลิมความว่า "...และพระองค์มิได้ทรงทำให้ในศาสนามีสิ่งลำบากสำหรับสุเจ้าทั้งหลาย เป็นศาสนาของอิบรอฮีมบรรพบุรุษของพวกเขา และพระองค์อัลลอฮ์ได้ทรงเรียกชื่อ สุเจ้าทั้งหลายว่ามุสลิมมาก่อน..." (22:78) ดังนั้นมุสลิมจึงเป็นคำเรียกผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามและปฏิบัติตามแนวทางแห่งอิสลามนั่นเอง

2. หลักคำสอนของศาสนาอิสลาม

หลักคำสอนของศาสนาอิสลามมีทั้งสิ้น 2 ภาค ดังนี้

2.1 หลักศรัทธา

การศรัทธาในศาสนาอิสลามคือการเชื่อมั่นโดยปราศจากความระแวงสงสัยหรือข้อโต้แย้งใดๆ ทั้งสิ้น สมามคมนิสิตนักศึกษาไทยมุสลิม (2520, น. 35) กล่าวถึงความสำคัญของการศรัทธาในศาสนาอิสลามว่า “การศรัทธาเปรียบได้กับเสาของน้ำหนักของบ้าน หากเสารองรับไม่มั่นคงบ้านอาจจะพังลงมาไม่วันใดก็วันหนึ่ง” ดังนั้นการศรัทธาจึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่มุสลิมทุกคนต้องมี นอกจากนี้สถาบันส่งเสริมการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับอิสลาม (2530, น. 11) ยังได้กล่าวถึงหลักศรัทธาว่า “อิสลามถือว่าการศรัทธาเป็นหัวใจของบัญญัติอิสลาม”

การศรัทธาในศาสนาอิสลามมีหลักการใหญ่ๆ ที่ถือเป็นรากฐานของการศรัทธา 6 ประการได้แก่

1. ศรัทธาในพระเจ้าหรืออัลลอฮ์ ในศาสนาอิสลามมุสลิมทุกคนศรัทธาว่าพระเจ้าทรงสร้างมนุษย์และสิ่งต่างๆ ในโลก มนุษย์ไม่สามารถมองเห็นพระเจ้าได้แต่จะรู้จักพระองค์ได้โดยพิจารณาจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น กลางวัน กลางคืน ฤดูกาล ตลอดจนสรรพสิ่งทั้งหลาย สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบเนื่องจากพระเจ้าเป็นผู้สร้างและควบคุม นอกจากนี้เราสามารถรู้จักพระองค์โดยการศึกษาคำสอนของศาสดาและคัมภีร์อัล-กุรอาน ดังที่ปรากฏในอัล-กุรอาน ความว่า “จงกล่าวเถิด ว่าพระองค์คืออัลลอฮ์นั้น มีองค์เดียว อัลลอฮ์เป็นที่พึ่งของทั้งหมด พระองค์ไม่ประสูติและไม่ทรงถูกประสูติ และไม่มีผู้ใดเสมอเหมือนพระองค์” (112:1-4)

จากดำรัสของพระเจ้าข้างต้นชี้ให้เราศรัทธาว่ามีพระเจ้าเพียงพระองค์เดียวและทรงมีอำนาจสูงสุด ดังคำสอนในศาสนาอิสลามประโยคหนึ่งที่มุสลิมมักกล่าวเพื่อเน้นย้ำจนคุ้นเคยว่า “ลาอิลาฮะ อิลลัลลอฮ์” หมายถึงไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ การศรัทธาดังนี้ทำให้เหล่ามุสลิมไม่เกรงกลัวในไสยศาสตร์และไม่เชื่อโชคลาง

นอกจากนี้มุสลิมทุกคนยังตระหนักถึงความรักความเมตตาของพระเจ้าที่มีต่อมวลมนุษย์ ความรักของเจ้านั้นปรากฏอยู่มากในคัมภีร์อัล-กุรอาน ความว่า “ผู้ทรงทำแผ่นดินเป็นพื้นฟูสำหรับสุเจ้าและชั้นฟ้าเป็นหลังคา และทรงหลั่งน้ำลงมาจากฟากฟ้า และทรงทำให้งอกมาโดยนัย (น้ำ) นั้นซึ่งผลไม้อื่นๆ เป็นเครื่องยังชีพสำหรับสุเจ้า” (2:22) “และผู้ใดเล่าจะภัยความผิดทั้งหลายนอกจากอัลลอฮ์” (3:135) “แท้จริงหน้าที่ของเรา(อัลลอฮ์) คือการนำทาง” (10:47) “และเราได้ให้การนอนของสุเจ้าเป็นการพักผ่อน” (78:9) และ “โดยแน่นอนยิ่งเราได้สร้างมนุษย์ในรูปแบบที่ดีเยี่ยม” (2:22)

จะเห็นว่าพระเจ้าทรงประทานความรักและความเมตตาแก่มนุษย์อย่างมากมาย พระองค์ทรงสร้างมนุษย์ให้สมบูรณ์ ทรงประทานปัจจัยยังชีพ ทรงให้มนุษย์ได้พักผ่อน ชาวมุสลิมทุกคนจึงถือว่าเป็นพี่น้องกันเนื่องจากถูกสร้างจากพระเจ้าองค์เดียวกันนั่นเอง

2. ศรัทธาต่อทูตรับใช้ของพระเจ้าหรือมลาอิกะฮ์ ชาวมุสลิมเชื่อว่าทูตรับใช้ของพระเจ้าหรือมลาอิกะฮ์มีอยู่จริง คัมภีร์อัล-กุรอานได้บัญญัติถึงความศรัทธาในเรื่องนี้อย่างชัดเจน ความว่า "...ทุกผู้คนก็ได้มีการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ต่อบรรดามลาอิกะฮ์ของพระองค์..." (2:285)

เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2531, น. 24) ได้กล่าวถึงมลาอิกะฮ์ว่า เป็นบ่าวของพระเจ้า ประเภทหนึ่ง มีคุณสมบัติแตกต่างไปจากมนุษย์ เช่น ไม่กิน ไม่ดื่ม ไม่นอน ไม่มีเพศ ไม่กระทำการใดตามอารมณ์ชอบ มนุษย์ไม่ทราบรูปร่างที่แท้จริง คือไม่อาจเห็นตัวตนได้ แต่มลาอิกะฮ์สามารถแปลงร่างต่างๆได้ตามบัญชาของพระเจ้า การศรัทธาว่อมลาอิกะฮ์มีอยู่จริงทำให้ชาวมุสลิมละเว้นความชั่วช้า เช่น ไม่พูดเท็จ ไม่ฝืนศาสนบัญญัติ ไม่แสดงมารยาททราม ไม่กระทำความผิดให้ผู้อื่นเดือดร้อน เป็นต้น เนื่องจากมลาอิกะฮ์นี้จะคอยบันทึกความชั่วของมนุษย์

3. ศรัทธาในบรรดาศาสดาหรืออนบีและรซูล มุสลิมต้องศรัทธาว่าบรรดาศาสดาหรืออนบีและรซูลของเจ้ามีจริง ดังที่ปรากฏในอัล-กุรอานว่า "ผู้มีศรัทธา คือบรรดาผู้ที่ศรัทธาในอัลลอฮ์และรซูลของพระองค์" (4:36)

สำหรับความหมายของอนบีและรซูลนั้น บรรจง บินกาซัน (2547, น. 80) กล่าวว่า อนบีคือ ผู้ที่ได้รับการเลือกสรรจากพระเจ้าให้ทำหน้าที่บอกข่าวดีและตักเตือนมนุษย์ในยุคต่างๆ เพื่อให้มนุษย์มีหนทางที่ดีงามในการดำเนินชีวิตในโลกนี้และได้รับการรอดพ้นในโลกหน้า

ส่วนรซูลนั้น ต่วน สุวรรณศาสน์ (2519, น. 57) นิยามความหมายว่า บุรุษหนึ่งผู้ได้รับกระแสโองการจากอัลลอฮ์ เป็นพระศาสนธรรมแล้วได้บัญชาให้นำออกประกาศเผยแผ่พระศาสนธรรมนั้น เมื่อพิจารณาความหมายดังนี้แล้วจะพบว่ารซูลจัดเป็นอนบีเช่นกัน แต่มีหน้าที่มากกว่าอนบีคือต้องนำโองการของพระเจ้ามาเผยแผ่แก่มนุษย์ เช่นอนบีอิซา นบีมุฮัมมัด เป็นต้น รซูลทุกคนจึงเป็นอนบี แต่อนบีทุกคนไม่ได้เป็นรซูล ชาวไทยมุสลิมรู้จักอนบีในนามของศาสดาและรซูลในนามของศาสนทูต

4. ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์ พระคัมภีร์ที่พระเจ้าประทานแก่บรรดานบีมีทั้งหมด 104 เล่ม (เสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2531, น. 25) แต่ที่ชาวมุสลิมยึดถือเป็นธรรมนูญของชีวิตโดยไม่มีคำสั่งเสียหรือข้อโต้แย้งใดๆได้แก่คัมภีร์อัล-กุรอาน ซึ่งเป็นคัมภีร์ภาษาอาหรับที่พระเจ้าทรงประทานแก่ศาสดามุฮัมมัด ดังปรากฏในอัล-กุรอาน ระบุไว้ความว่า "แท้จริงเราได้ลงคัมภีร์นั้นมา

เป็นกุรอานที่อ่านเป็นภาษาอาหรับเพื่อสุเจ้าทั้งหลายจะได้ใช้ปัญญา” (12:2) อีกตอนหนึ่ง ความว่า “คัมภีร์นี้ไม่มีข้อกลางแคลงใจในนั้นเป็นทางนำสำหรับผู้สำรวมตนจากความชั่ว” (2: 2)

เกี่ยวกับความหมายของคำว่ากุรอาน บรรจง บินกาซัน (2547, น. 18) กล่าวว่า โดยภาษาแล้วคำว่า “กุรอาน” แปลว่า “สิ่งที่ถูกอ่าน” ดังนั้นชาวมุสลิมทุกคนจึงต้องหมั่นอ่านอัล-กุรอาน เป็นประจำ ปัจจุบันอัล-กุรอานถือเป็นคัมภีร์สูงสุดของศาสนาอิสลาม เป็นวจนะของพระเจ้าที่ประทานแก่ท่านศาสดามุฮัมมัด เป็นที่มาเบื้องต้นของกฎหมายอิสลาม และไม่เคยถูกสังคายนาเลยนับแต่รวบรวมขึ้นเป็นเล่ม

คัมภีร์อัล-กุรอานมีทั้งสิ้น 30 ภาค (ญูซ) หากแบ่งตามบทมี 114 บท (ซูเราะห์) หากแบ่งเป็นวรรคหรือโองการ มีประมาณ 6,700 โองการ (อะยะห์) อัล-กุรอานถือเป็นคัมภีร์ที่สำคัญสูงสุด ผู้ที่จะจับต้องชำระสิ่งสกปรกด้วยน้ำละหมาดแล้วซึ่งหมายถึงชาวมุสลิม และห้ามหญิงมีประจำเดือนหรือตกเลือดระหว่างคลอดบุตรสัมผัสคัมภีร์อย่างเด็ดขาด

5. ศรัทธาในวันอวสานของโลกหรือวันอาคิเราะฮ์ มุสลิมเชื่อว่าโลกนี้ (ดูญา) เป็นโลกแห่งการทดสอบไม่ยั่งยืนยอมแตกดับไปในที่สุด ดังนั้นต้องศรัทธาในโลกนี้และโลกหน้า ดังข้อความในอัล-กุรอาน ความว่า “และชีวิตแห่งโลกนี้มีใช้อื่นใด เว้นแต่เป็นการเล่นและการบันเทิง และแท้จริงสถานในโลกหน้านั้นแน่นอนคือชีวิต” (23:64)

วันอวสานของโลกเป็นวันที่มนุษย์ทุกชีวิตที่ตายลงแล้วจะถูกชำระพิพากษา ดังที่ปรากฏในอัล-กุรอาน บทที่ 4 โองการที่ 122 ความว่า “บรรดาผู้ศรัทธาและประกอบกรรมดี เราจะให้เขาทั้งหลายเข้าในสวรรค์อันหลากหลาย” (4:122) และ “แน่นอนผู้ใดชวนชวายนการชั่วและบาปของเขาล้อมรอบเขาไว้ ดังนั้นเหล่านี้คือสหายของไฟนรก” (2:80)

ดังนั้นชาวมุสลิมจะไม่เผาศพ เพราะตระหนักว่าวิญญาณของผู้ตายมิได้สูญสิ้นไป แต่รอคอยที่จะฟื้นขึ้นมาในวันอวสานของโลกเพื่อรับการพิพากษา อย่างไรก็ตามชาวมุสลิมสามารถเข้าร่วมงานศพของบุคคลต่างศาสนาได้ การเข้าร่วมงานดังกล่าวจะเป็นในเชิงสังคมไม่ใช่ในเชิงพิธีกรรม

6. ศรัทธาต่อกำหนดสภาวะการณโดยอัลลอฮ์ ชาวมุสลิมเชื่อว่าคุณธรรมและความชั่วช้าเลวทรามทั้งปวงมีมาแต่พระเจ้า พระองค์ทรงเป็นผู้กำหนดสภาวะการณทุกอย่างทั้งที่เป็นคุณและโทษ ทั้งที่ดีงามและชั่วร้าย ทุกสิ่งเป็นพระประสงค์ของพระองค์ทั้งสิ้น ดังปรากฏในอัล-กุรอาน ความว่า “(มุฮัมมัดเอ๋ย) จงประกาศเถิดว่า ทั้งสิ้นยอมมาแต่อัลลอฮ์” (4:78)

ดลมนรรจนี บากา และแวอุเซ็ง มะแดเฮาะ (2536, น. 78) กล่าวถึงผลของการศรัทธาต่อกำหนดสภาวะการณโดยอัลลอฮ์ว่า ผู้ศรัทธาจะไม่โศกเศร้าเสียใจ ดีใจดีใจในสิ่งที่เขาผิดหวัง

และก็จะไม่ดีอีกดีใจกระโดดโลดเต้นจนเกินขอบเขตที่เขาสมหวัง เว้นแต่การขอพรขอความโปรดปราน และความเมตตาจากพระองค์เท่านั้น ทั้งนี้เป็นเพราะทุกสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นพระเจ้าทรงกำหนดเอาไว้แล้วนั่นเอง

2.2 หลักปฏิบัติ นอกจากหลักศรัทธาซึ่งถือเป็นความรู้เบื้องต้นของชาวมุสลิมแล้วยังมีภาคปฏิบัติอีก 5 ประการ ดังนี้

1. การปฏิญาณตน ผู้จะเป็นมุสลิมต้องกล่าวคำปฏิญาณตนว่า อัซฮะดุดัลลาอิลลาฮะอิลลัลลอฮ์ อะอัซฮะดุนนะมุฮัมมัดร์เราะหฺมุลลอฮ์ แปลว่า ข้าพเจ้าขอปฏิญาณว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ และแท้จริงมุฮัมมัดเป็นรซูลของอัลลอฮ์

เกี่ยวกับการปฏิญาณตนนี้ ส่วน สุวรรณศาสน์ (2519, น. 74) ได้อธิบายว่า เป็นการแสดงออกทางวาจาเพื่อประกาศแสดงสภาพความเป็นมุสลิมของมวลมนุษย์โดยความยินดีรับสภาพแห่งความเป็นพระเจ้าแห่งอัลลอฮ์ พร้อมรับรู้ที่พระศาสนามุฮัมมัดคือพระศาสนทูตของพระองค์

นอกจากนี้ดลมนรจน บากา และแวอุเซ็ง มะแดเฮาะ (2536, น. 80) ยังได้กล่าวถึงการปฏิญาณตนนี้ว่า ต้องกล่าวอย่างบริสุทธิ์ใจ มิฉะนั้นแล้วกิจการทั้งปวงที่ปฏิบัติหลังจากกล่าวคำปฏิญาณตนนั้นถือว่าเป็นโมฆะ

2. การนมาซหรือละหมาด เสวานีย์ จิตต์หมวด (2531, น. 24) ได้กล่าวถึงที่มาและความหมายของการนมาซหรือละหมาดว่า มาจากภาษาอาหรับว่า อัศ-เศาะ-ลาต แปลว่าการดูอาหรือขอพร การละหมาดเป็นศาสนกิจที่ชาวมุสลิมต้องทำเป็นประจำวันละ 5 ครั้ง (เช้าตรู่ บ่ายเย็น ค่ำ กลางคืน) เป็นการเข้าเฝ้าและนมัสการพระเจ้า เป็นช่องทางในการใกล้ชิดพระเจ้าของชาวมุสลิม ชาวมุสลิมภาคใต้มักเรียกการละหมาดว่าซัมบะฮ์ยังหรือซัมบะฮ์ยัง

ส่วน สุวรรณศาสน์ (2519, น. 81) กล่าวถึงความรับผิดชอบของมุสลิมต่อการละหมาดว่า ตราบใดที่มุสลิมยังมีชีวิตอยู่ ตราบนั้นเขาจักต้องปฏิบัตินมัสการให้จงได้ นอกจากสตรีมีประจำเดือนเท่านั้นที่ได้รับการยกเว้นชั่วคราว

นอกจากนี้คัมภีร์อัล-กุรอาน ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการละหมาดไว้ ความว่า “จงดำรงละหมาด แน่แท้การละหมาดนั้นยับยั้งผู้ปฏิบัติจากความชั่วและความไม่ดีงามต่างๆ” (29: 45) และ “ จงรักษาละหมาดทั้งหลายและละหมาดกึ่งกลางและจงยืนต่ออัลลอฮ์ โดยนอบน้อมภักดี” (2:238)

การละหมาดนั้นมุสลิมทั้งชายและหญิงต้องปฏิบัติตั้งแต่เริ่มมีรอบเดือน (หญิง) และเริ่มสู่ความเป็นหนุ่ม (ชาย) แม้แต่เด็กๆ ท่านศาสนามุฮัมมัดก็ได้สั่งให้พ่อและแม่หัดวิธีการละหมาด

ให้ตั้งแต่อายุน้อย ดังปรากฏในหะดีษที่ว่า “ท่านทั้งหลายจงสอนเด็กให้ละหมาดขณะที่เขาอายุ 7 ขวบ และเมื่ออายุ 10 ขวบหากเขาไม่ละหมาดก็จงตีเขาได้” (อะหมัด, ตริมิซี) การละหมาดนี้มีท่าสูญูดหรือการกราบ ซึ่งมุสลิมสามารถกระทำได้เฉพาะต่อพระเจ้าเท่านั้น แม้บิดามารดาที่ไม่สามารถจะกราบได้

3. การถือศีลอด ชาวมุสลิมทางภาคใต้เรียกว่าปอซอหรือปูวาซา เป็นการงดเว้นการบริโภคอาหาร เครื่องดื่ม การร่วมเพศ ตลอดจนรักษาอวัยวะทุกส่วนให้พ้นจากการทำชั่ว ตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนกระทั่งพระอาทิตย์ตก ทั้งนี้เพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อพระเจ้า และเป็นการฝึกฝนให้ชาวมุสลิมมีความอดทน สร้างความเสมอภาคและเห็นใจกันในหมู่ชาวมุสลิม กล่าวคือผู้ที่มีฐานะร่ำรวยหรือยากจน ก็มีโอกาสรู้สึกหิวโหยและลำบากเหมือนกัน ผู้ที่มีฐานะดีก็จะเข้าใจและเห็นใจผู้ที่มีฐานะยากจนและอดอยาก การถือศีลอดนี้จะต้องปฏิบัติต่อเนื่องกันเป็นเวลา 1 เดือน คือเดือนรอมฎอนในศักราชอิสลาม

การถือศีลอดนี้มีข้อยกเว้นแก่บุคคลบางจำพวก ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ พีรยศ ราฮิมมูลา และมานพ จิตต์ภูษา (2525, น. 73) กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า มีข้อยกเว้นไม่ต้องถือศีลอดในบางคนคือ ผู้หญิงที่กำลังมีประจำเดือน หรือมีเลือดออกหลังคลอด บุคคลที่ป่วยหรือเดินทางไกลทำงานหนัก แต่มีการถือบวชชดเชยภายหลังเท่ากับจำนวนวันที่ขาดไป กรณีผู้ป่วยเรื้อรังจนหมอวินิจฉัยแล้วไม่หายก็ไม่ต้องถือศีลอด หากมีทรัพย์สินเพียงพอก็ให้บริจาคอาหารแก่คนยากจนจำนวนเท่ากับที่ตนเองรับประทานวันละมื้อเท่ากับวันที่มีการถือศีลอด

เนื่องจากการถือศีลอดนี้ถือการอดทนเป็นหลัก มีการงดอาหาร น้ำดื่ม พฤติกรรมที่ชั่วร้ายและระงับความอยากทั้งปวง ผู้ที่ต้องประสานงานหรือมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยมุสลิมควรเข้าใจและให้กำลังใจ พร้อมทั้งปฏิบัติตนแก่ชาวไทยมุสลิมอย่างถูกต้อง ผู้เป็นผู้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงานควรแสดงความเห็นอกเห็นใจชาวไทยมุสลิมที่กำลังถือศีลอด ด้วยการลดงานที่เคยทำให้น้อยลง ไม่ย่ำแย่ด้วยประการทั้งปวง งดฝึกงานหนักหรือทำงานกลางแจ้งนานๆ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่ศรัทธาในการประกอบศาสนกิจได้ปฏิบัติภารกิจอย่างเต็มที่ เป็นการส่งเสริมให้ทำความดี และแสดงความเห็นใจต่อกัน

4. การบริจาคชะกาต บรรจง บินกาซัน (2547, น. 41) กล่าวถึงความหมายของชะกาตว่า เป็นภาษีจำนวนหนึ่งซึ่งกฎหมายอิสลามกำหนดให้เป็นหน้าที่ทางศาสนาสำหรับมุสลิมที่จะต้องจ่ายจากทรัพย์สินและผลผลิตที่ถึงเกณฑ์กำหนดตามระยะเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ยังได้อธิบายถึงที่มาทางภาษาเพิ่มเติมอีกว่า โดยภาษาแล้วชะกาตมีความหมายอยู่ 2 นัยด้วยกัน คือ 1) การชักฟอก การขัดเกลาให้บริสุทธิ์ และ 2) ความเจริญงอกงามเติบโต ดังนั้นชะกาตจึงเป็นการ

บริจาคทานโดยบังคับและคำนวณจากอัตราทรัพย์สินของผู้จ่ายและผู้รับในรอบปี ตามบทบัญญัติทางศาสนาอิสลามนั่นเอง

นอกจากนี้อัล-กุรอานยังได้กล่าวถึงการชะกาตไว้ในหลายบทด้วยกัน ความว่า “ผู้ดำรงละหมาดและจ่ายชะกาตเป็นประจำจะได้รับการตอบแทนจากพระผู้อภิบาลของเขา” (2:277) “อัลลอฮ์ได้บอกบรรดามุสลิมว่าผู้ศรัทธาที่ดำรงละหมาดและจ่ายชะกาตนั้นคือมิตรแท้” (5:55) และ “พระองค์ยังได้บอกคนพวกนี้ด้วยว่า ถ้าหากพวกเขาดำรงละหมาดและจ่ายชะกาตแล้วพระองค์จะทรงอยู่กับพวกเขา” (19:55) จากข้อความในอัล-กุรอานพบว่าชะกาตมักถูกกล่าวคู่กับการละหมาดเสมอ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของชะกาตในแง่ของการเป็นหน้าที่ทางศาสนาที่สำคัญ อันแสดงถึงความศรัทธาต่อพระเจ้าและการเสียสละเพื่อเพื่อนมนุษย์

เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2531, น. 39) ได้กล่าวถึงข้อกำหนดในการบริจาคชะกาตไว้ดังนี้ มุสลิมที่มีทรัพย์สินประเภทต่างๆ เกินกว่ากำหนดไว้ เมื่อครบรอบปี จะต้องนำมาออกชะกาตในอัตราที่กำหนดไว้เช่นกัน เช่น ทรัพย์สินเงินทองทั่วไป อัตราร้อยละ 2.5 ทรัพย์สินที่ได้จากสัมปทานแร่ ป่าไม้ เพชรพลอย ฯลฯ ร้อยละ 20 เป็นต้น โดยผู้ที่เก็บรวบรวมและพิจารณาแจกจ่ายชะกาตเรียกว่าอามิล ทรัพย์สินที่รวบรวมได้เรียกว่าชะกาต และหน่วยงานที่เก็บชะกาตเรียกว่าบัยตุ้ลมาล

คัมภีร์อัล-กุรอาน ได้ระบุถึงคุณสมบัติของผู้ที่มีสิทธิในการรับชะกาตไว้ ความว่า “แท้จริงทานทั้งหลายนั้น สำหรับบรรดาผู้ที่ยากจน และบรรดาผู้ที่ขัดสน และบรรดาเจ้าหน้าที่ในการรวบรวมมัน และบรรดาผู้ที่หัวใจของพวกเขาสนิทสนม และในการไถ่ทาส และบรรดาผู้ที่หนี้สินล้นตัว และในทางของอัลลอฮ์ และผู้ที่อยู่ในระหว่างเดินทาง ทั้งนี้เป็นบัญญัติอันจำเป็นซึ่งมาจากอัลลอฮ์ และอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงรอบรู้ ผู้ทรงปรีชาญาณ” (9:60)

ในความเป็นจริงการชะกาตเป็นผลเนื่องมาจากการถือศีลอด ความหิวทำให้มุสลิมสำนึกและเอื้ออาทรต่อผู้ยากไร้ ทำให้ผู้บริจาคลดความตระหนี่และไม่ตกเป็นทาสของวัตถุ ถือเป็น การให้ความช่วยเหลือและลดช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวยตามวิถีทางแห่งอิสลาม

5. การประกอบพิธีฮัจญ์ ต่วน สุวรรณศาสน์ (2519, น. 115) กล่าวถึงความหมายของคำว่าฮัจญ์ว่า เป็นภาษาอาหรับ แปลว่า การมุ่งสู่ที่หมายอันแน่นอน แต่ในศัพท์บัญญัติทางศาสนาหมายถึงการมุ่งไปสู่มหาสถาน อัล-กะบะฮ์ เพื่อปฏิบัติภารกิจดี (อิบาดะฮ์)

การประกอบพิธีฮัจญ์เป็นการประกอบศาสนกิจที่นครมักกะฮ์ระหว่างวันที่ 8-12 ของเดือนซุลฮิจญะฮ์¹ ตามแบบอย่างที่ท่านศาสดามุฮัมมัดเคยปฏิบัติไว้ ดังนั้นพิธีฮัจญ์จึงเป็นพิธีกรรม

¹ ซุลฮิจญะฮ์ เป็นชื่อเดือนที่ 12 ตามปฏิทินทางจันทรคติของอิสลาม

ในศาสนาอิสลามที่ต้องปฏิบัติในนครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งเป็นที่ตั้งของกะบะฮ์เท่านั้น ดังแนวทางที่ท่านนบีมุฮัมมัดเคยปฏิบัติไว้ เนื่องจากศาสนาอิสลามไม่เคาระพสิ่งจำลองอย่างใดก็ตามหากไม่สามารถเดินทางไปได้ก็ไม่ถือเป็นบาปแต่ประการใด ผู้ที่จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ต้องมีความสามารถในเรื่องเงินทองที่จะเดินทางไปได้โดยที่ครอบครัวที่อยู่ข้างหลังไม่ลำบาก และเป็นผู้ที่มีสุขภาพสมบูรณ์

การประกอบพิธีฮัจญ์มิได้เป็นการล้างบาปแต่เป็นการทดสอบความเสียสละและอดทน ตลอดจนเปิดโอกาสให้มุสลิมทั่วโลกได้พบปะสังสรรค์กัน ผู้ที่ไปประกอบพิธีฮัจญ์แล้วจะได้รับเกียรติให้ใช้คำนำหน้าชื่อว่า ฮัจญี สำหรับผู้ชาย และฮัจญะฮ์ สำหรับผู้หญิง

เนื่องจากศาสนาอิสลามไม่มีสถาบันนักบวช ดังนั้นมุสลิมทุกคนจึงต้องตั้งมั่นอยู่ในหลักศรัทธาและปฏิบัติอย่างแนบแน่นและมั่นคง ซึ่งเป็นระบอบในการดำเนินชีวิตที่ตีงามอันจะนำความสันติสุขมาสู่มวลมนุษยชาติ

1.11 ประวัติมัสยิดต้นสน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาลักษณะทั่วไปของการตั้งชื่อ ความเชื่อ และค่านิยมที่สะท้อนจากชื่อชาวไทยมุสลิมในชุมชนมัสยิดต้นสน ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะกล่าวถึงประวัติของมัสยิดต้นสนและชุมชนโดยรอบ เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการเข้าถึงวัฒนธรรมและแนวคิดที่สะท้อนจากชื่อชาวไทยมุสลิมกลุ่มนี้ต่อไป

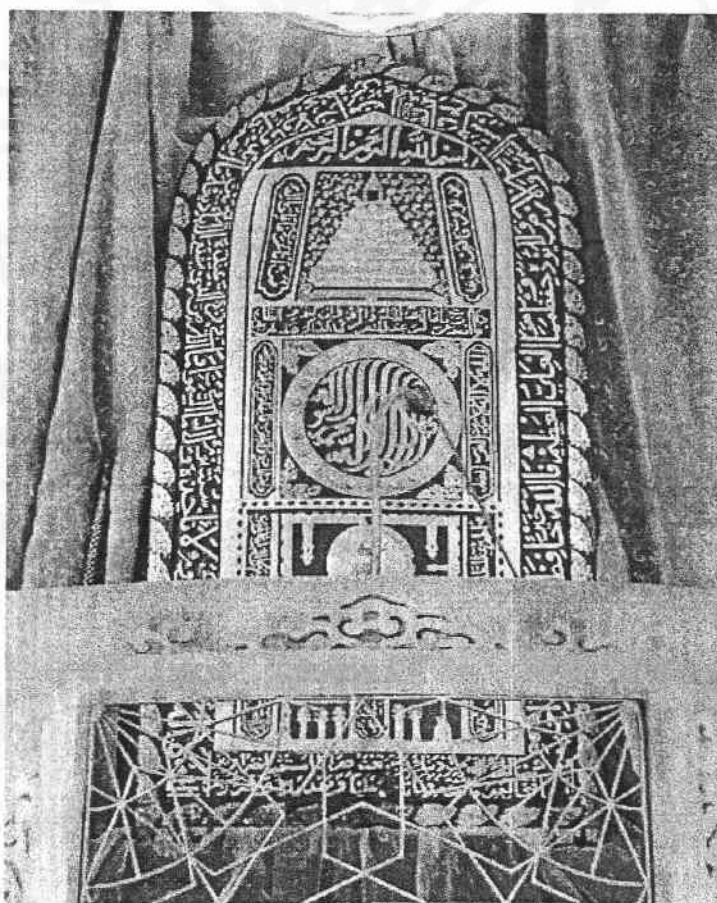
มัสยิดต้นสนและชุมชนชาวไทยมุสลิมมัสยิดต้นสนเริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อใด ยังไม่มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรระบุได้แน่ชัด แต่ปรากฏในหนังสือประวัติมัสยิดต้นสน อุดัลอฎุฮา (2518, น. 7-10) ว่าเริ่มมีชุมชนมุสลิมในเขตนี้หลังจากตั้งด่านขนอนเป็นเมืองธนบุรีในปี พ.ศ. 2100 และมีการสร้างมัสยิดในรัชสมัยพระเจ้าทรงธรรม โดยอาคารหลังแรกคงมีลักษณะเป็นบาแล¹ หลังคามีชานอยู่ด้านหน้า ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินได้ทรงพระราชทานไม้

¹ บาแล เป็นคำในภาษามลายูที่แปรเสียงมาจากคำว่ามาดราซะฮ์ในภาษาอาหรับ หมายถึงโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม ส่วนมากสร้างอยู่ในเขตมัสยิดหรือบริเวณใกล้เคียง ให้เป็นสถานที่ละหมาดได้ ชาวไทยมุสลิมภาคใต้นิยมเรียกว่าบาไลเซาะฮ์ หรือบาแลเซาะ และตัดเสียงเป็นบาแล ปัจจุบันบาแลหมายถึงเรือนไม้ยกพื้นมีหลังคาใช้เป็นที่พักชั่วคราว หรือหมายถึงโรงเรียนที่อยู่ในเขตมัสยิด (ซูฟยาน และชัน, สัมภาษณ์, 4 พฤษภาคม 2554)

กระดานสลักอักษรสำหรับล้อมรอบเป็นกรอบ ตอนกลางเป็นรูปชั้น 7 ชั้น เป็นผังของมัสยิดอัลฮะรออมในนครมักกะฮ์ มัสยิดอัลนะบะวีย์ในนครมะดีนะฮ์ และตำบลดมินาในประเทศซาอุดีอาระเบีย ให้แก่มัสยิดต้นสน เกี่ยวกับเรื่องนี้ นายสมาน ภูมาลี ผู้อาวุโสในชุมชนมัสยิดต้นสน (สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2554) กล่าวว่า ไม้กระดานนี้ลอยน้ำมาติดที่ศาลาท่าน้ำมัสยิดต้นสน มีทหารเก็บได้นำมาถวายให้สมเด็จพระเจ้าตากสิน สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงเห็นว่าเป็นนิมิตดีแก่มัสยิดต้นสน จึงพระราชทานไม้กระดานนี้แก่มัสยิดต้นสน

ภาพที่ 1.1

ไม้กระดานที่สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงพระราชทานแก่มัสยิดต้นสน

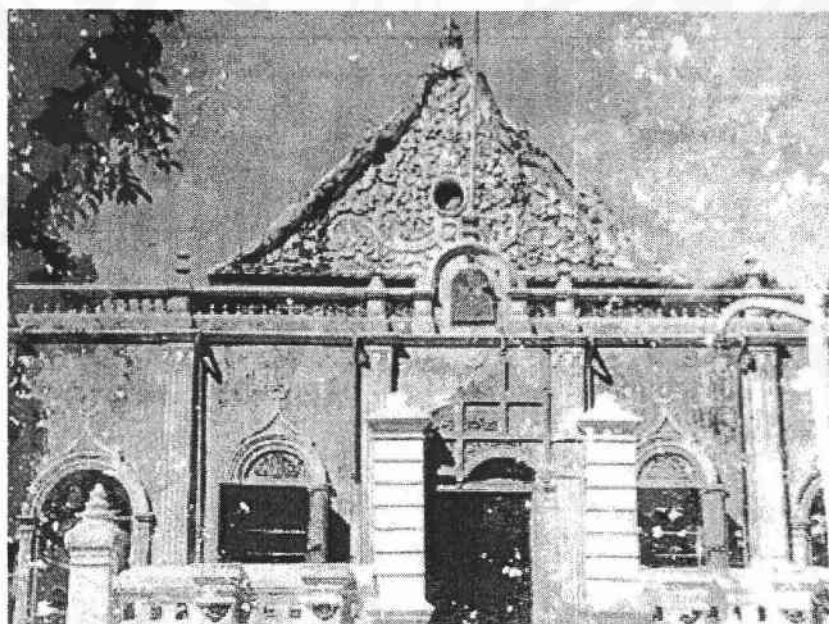
ในสมัยกรุงธนบุรีนี้มีมัสยิดต้นสนได้มีข้อพิพาทเรื่องเขตแดนด้านทิศใต้กับวัดหงส์รัตนาราม โดยวัดหงส์รัตนารามได้กล่าวโทษว่ามัสยิดต้นสนรุกล้ำเขตแดน การพิพาทนี้เป็นไปอย่าง

รุนแรงและไม่สามารถตกลงกันได้โดยสันติ ในที่สุดคู่อริทั้งสองฝ่ายได้ร้องทุกข์ไปยังสมเด็จพระเจ้าตากสิน สมเด็จพระเจ้าตากสินจึงทรงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นสอบสวนและหาทางประนีประนอมกัน เมื่อตกลงกันได้จึงขุดคูกันเขตแดนระหว่างกันเพื่อป้องกันการพิพาทที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคต คูดินดังกล่าวได้ปรากฏตราปัจจุบัน ต่อมาคณะกรรมการมัสยิดต้นสนจึงสร้างกำแพงเตี้ยๆ ล้อมรอบที่ดินของมัสยิดทั้งสามด้าน เว้นด้านทิศตะวันออกที่ติดกับทางสาธารณะ เขตแดนของมัสยิดต้นสนจึงอยู่ในสภาพถาวรกระทั่งปัจจุบัน

ในสมัยรัตนโกสินทร์ ปี พ.ศ. 2358 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย หลวงโกษาอิศihak (นาโคดา อาลี) ได้ร่วมกับนายเกตุ นายสน และชาวไทยมุสลิมชุมชนมัสยิดต้นสนรื้อและก่อสร้างมัสยิดต้นสนขึ้นมาใหม่ เป็นอาคารก่อปูน สูง 7 วา มีหลังคา 2 ชั้น กว้าง 6 วา ยาว 8 วา 1 ศอก เป็นอาคารหน้าจั่วมีหน้าบัน การก่อสร้างนี้แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2359 (สรยุทธ ชื่นภักดี, 2544, น.26) นายแช่ม หุ่มศรีหมัด (สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2554) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ในปีนั้นพระยาราชาวังสัน (ฉิม) ได้สร้างกำแพงล้อมรอบมัสยิดต้นสนเป็นกำแพงก่ออิฐหนา ซึ่งยังปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ และสันนิษฐานว่าชื่อมัสยิดต้นสนคงเพี้ยนมาจากมัสยิดโตะสน ซึ่งเป็นชื่อของผู้มีส่วนก่อสร้างมัสยิดแห่งนี้ บ้างก็ว่าแต่เดิมหน้าประตูกำแพงมัสยิดมีต้นสนคู่หนึ่ง เป็นจุดสังเกตเด่นชัดจึงเรียกกันติดปากว่ามัสยิดต้นสน

ภาพที่ 1.2

มัสยิดต้นสนหลังเดิม

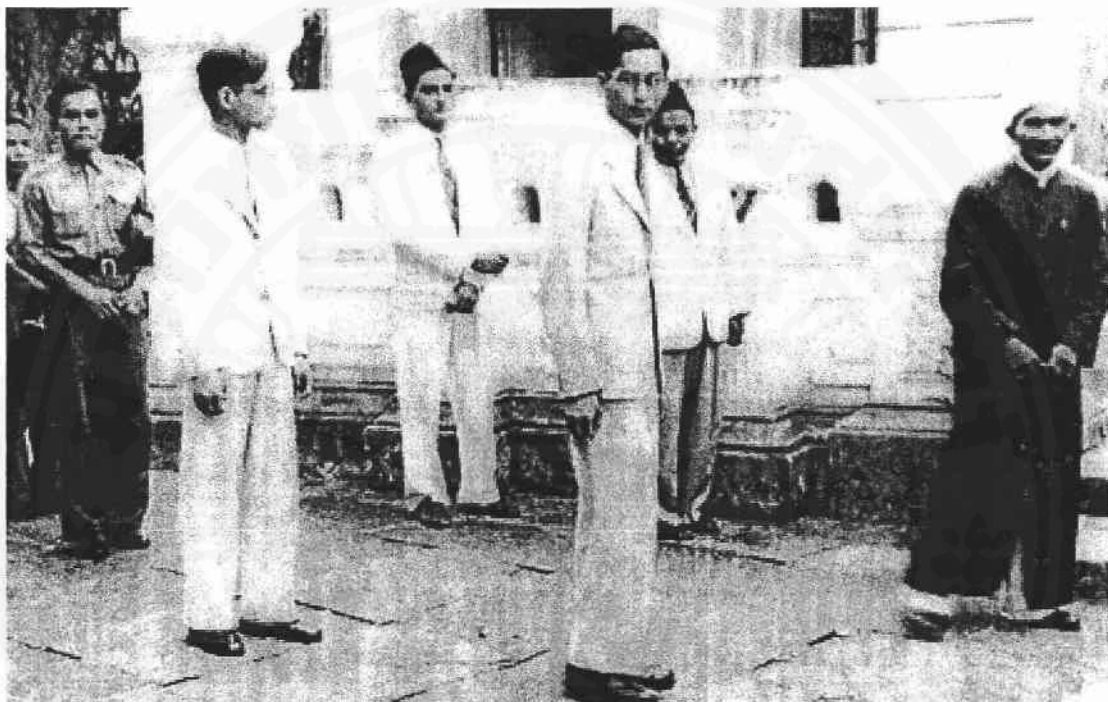

ปลายปี พ.ศ. 2484 ประเทศไทยเข้าร่วมสงครามเอเชียบูรพา กรุงเทพมหานคร กลายเป็นเป้าโจมตีทางอากาศ ชาวมัสยิดต้นสนได้อพยพไปหลบภัยในต่างจังหวัดเป็นจำนวนมาก จนทำให้การระหมาดตะรอวีฮ์เดือนรอมฎอนในปี พ.ศ. 2485 ต้องงดเกือบตลอดทั้งเดือน เนื่องจากไม่มีผู้มาละหมาด ถือเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน นอกจากนี้ผลจากสงครามและปัญหาทางเศรษฐกิจ ทำให้ชาวไทยมุสลิมบางส่วนได้ถึงแก่กรรมโดยญาติทางบ้านไม่ทราบ เจ้าหน้าที่ได้เก็บศพเข้าไปในวัดต่างๆซึ่งฝังศพตามบัญญัติ ประกอบกับราคาผ้าขาวที่ใช้ทำกะฝั้น (ห่อศพ) มีราคาสูงมาก สถานการณ์เช่นนี้ชาวไทยมุสลิมในชุมชนมัสยิดต้นสนจึงจัดตั้งสมาคมสนธิอิสลามขึ้น โดยได้ขออนุญาตจากสภาวัฒนธรรมและกรมตำรวจ จนได้รับอนุญาตเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2487 เพื่อช่วยเหลือสมาชิกที่ถึงแก่กรรมโดยการรวมทุนมอบให้ญาติของสมาชิกที่ประสบเหตุส่วนหนึ่ง และส่วนหนึ่งแบ่งไว้ช่วยเหลือศพมุสลิมอนาธา มีการจัดส่งพนักงานของสมาคมไปตามบริเวณที่ถูกระเบิดและโรงพยาบาลต่างๆ เพื่อค้นหาศพที่เป็นมุสลิม ดำเนินการติดต่อญาติ เมื่อติดต่อไม่ได้จึงจัดการฝังศพให้ นายกสมาคมคนแรกได้แก่ถ้วนอัลดุลลอฮ์ (วีรัตน์) ภูมาลี

ในวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2489 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเมื่อครั้งเป็นพระอนุชา และพระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยลาภฯ ได้ทรงพระราชทานและประทานพระราชวโรกาสเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมมัสยิดต้นสน เป็นการส่วนพระองค์ เนื่องจากทรงทราบว่ามัสยิดต้นสนเป็นมัสยิดเก่าแก่ในกรุงเทพมหานคร ในโอกาสนี้ท่านจุฬาราชมนตรีแช่ม พรหมยงค์ และชาวไทยมุสลิมในชุมชนมัสยิดต้นสนได้เข้าเฝ้ารับเสด็จอย่างพร้อมเพรียง และเมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับทรงโค้งพระองค์เล็กน้อยเพื่อเป็นการอำลา ยังความปลาบปลื้มใจแก่ชาวไทยมุสลิมในชุมชนมัสยิดต้นสนเป็นอย่างมาก

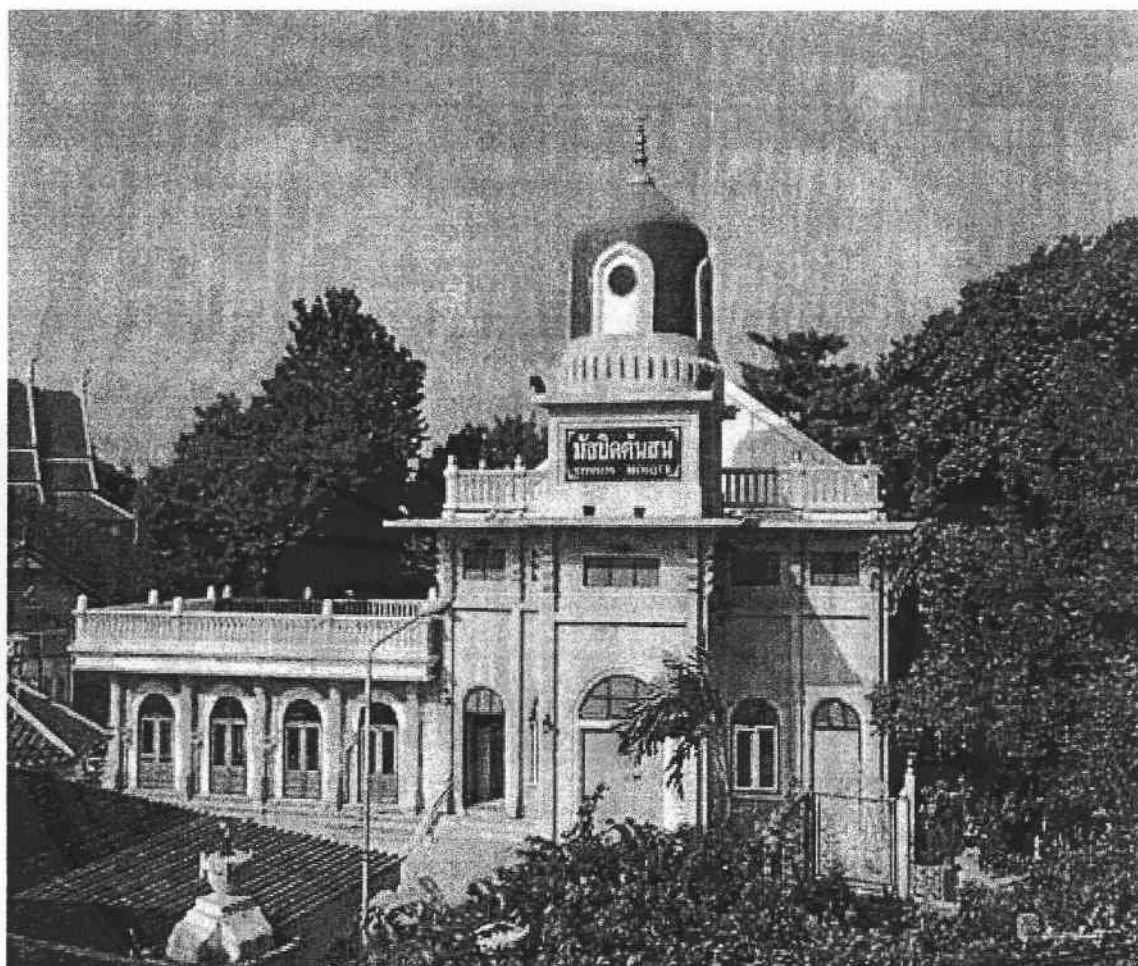
ภาพที่ 1.3

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเมื่อครั้งเป็นพระอนุชา เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมมัสยิดต้นสนเป็นการส่วนพระองค์

ปัจจุบันมัสยิดต้นสนมีลักษณะเป็นอาคารคอนกรีตทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผนังก่ออิฐฉาบปูนมีหน้าต่างโดยรอบ หลังคามี 2 ด้าน ด้านห้องโถงชั้นในเป็นหลังคาหน้าจั่วมุมกระเบื้องลอนคู่ ด้านหน้าบริเวณทางเข้าเป็นหลังคาแบนราบ มีลูกกรงปูนล้อมรอบหลังคา บริเวณเหนือทางเข้ามัสยิดเป็นโดมปูนติดกระจก ฐานของโดมเป็นปูนปั้นรูปกลีบบัวโดยรอบ และมีป้ายชื่อ "มัสยิดต้นสน" ติดอยู่ใต้โดม

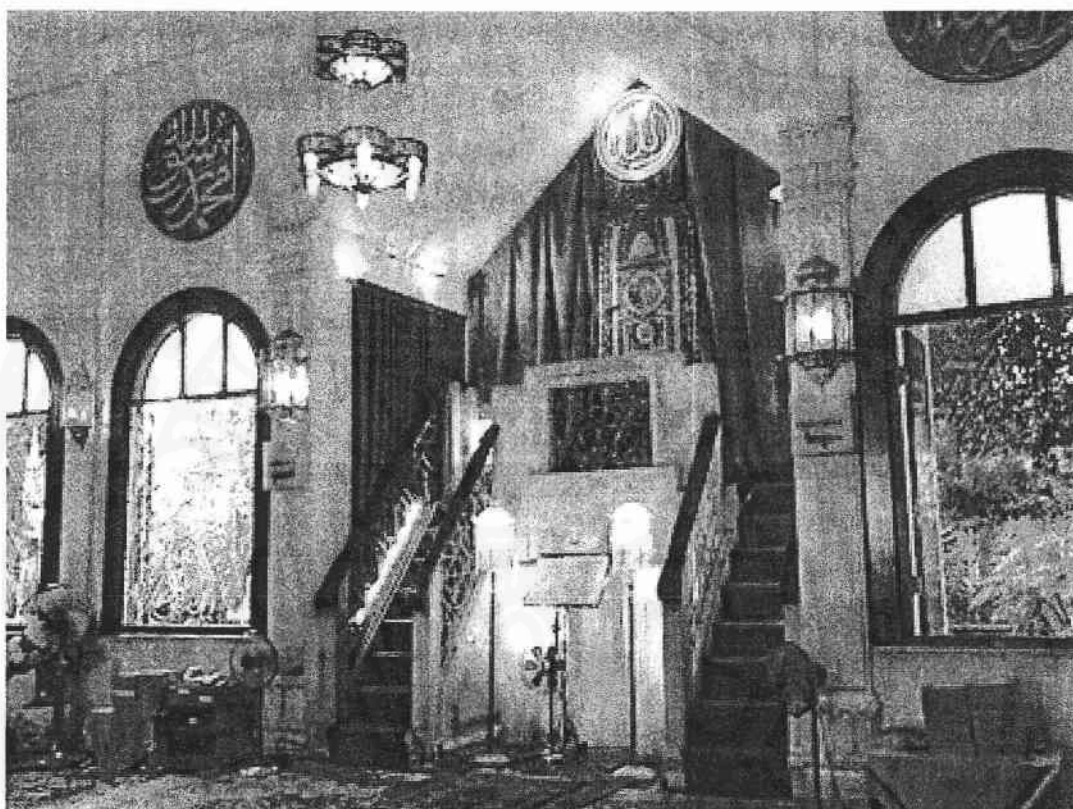
ภาพที่ 1.4
มัสยิดต้นสนในปัจจุบัน

SAAT UNIT
สำนักหอสมุด

ภาพที่ 1.5

บรรยากาศภายในมัสยิดต้นสน

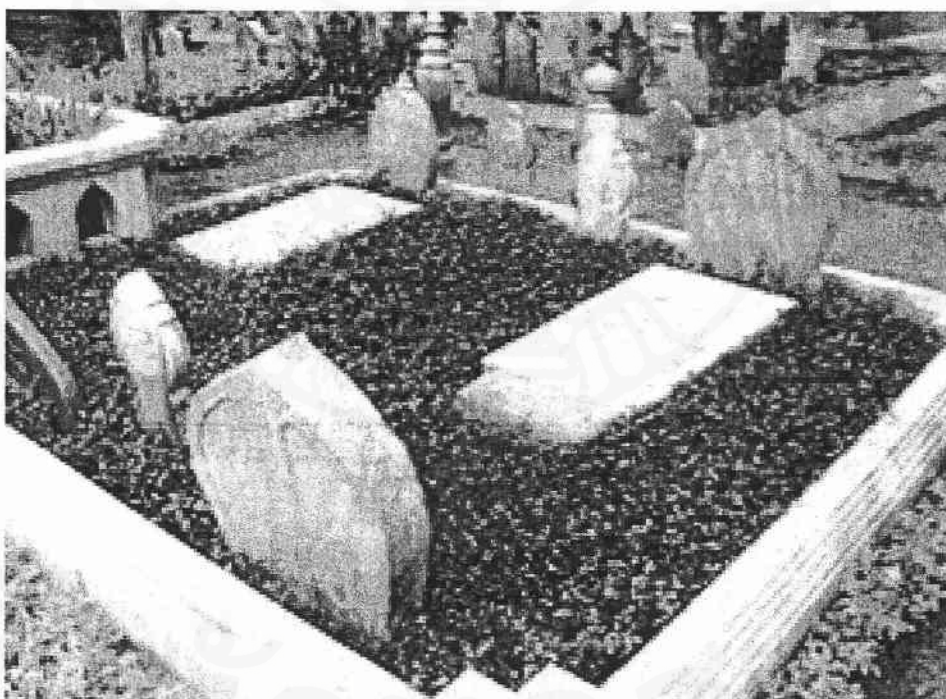

เนื่องจากบริเวณชุมชนมัสยิดต้นสนเคยเป็นเมืองหน้าด่านของกรุงศรีอยุธยาทางทิศใต้ เป็นจุดแวะซ่อมเรือและเป็นด่านเก็บอากรของเรือขนส่งสินค้า สรรพยา ชื่นภักดี (2544, น. 30) กล่าวว่า ในรัชสมัยพระมหาจักรพรรดิกรุงศรีอยุธยามีการติดต่อค้าขายกับชาวมุสลิมหลายเชื้อชาติ ได้แก่ มาเลย์ ชาว จาม เปอร์เซีย ทำให้ชาวมุสลิมเหล่านี้ต้องนำเรือมาพักอยู่เป็นเวลานาน บางส่วนได้จับจองที่ดินปลูกสร้างที่พักอาศัยและเป็นบรรพบุรุษของชาวไทยมุสลิมในชุมชนมัสยิดต้นสน สายตระกูลที่สำคัญของชาวไทยมุสลิมในชุมชนนี้ได้แก่สายตระกูลของสุลต่านสุลัยมาน (ชาร์) ดังที่สายสกุลสุลต่านสุลัยมาน (2531, น.14) กล่าวถึงภูมิหลังของสุลต่านสุลัยมาน (ชาร์) ไว้ว่า เป็นบุตรชายคนโตของโมกอล อพยพมาจากเมืองสาเลห์บริเวณตอนกลางของชวา มาตั้งหมู่บ้านอยู่ที่ตำบลหัวเขาแดง ปากอ่าวสงขลา ในรัชสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ พระองค์ทรงแต่งตั้งโมกอลเป็นข้าหลวงเมืองสงขลา และเมื่อ พ.ศ. 2163 สุลัยมานได้สืบตำแหน่งข้าหลวงแทนบิดา

สายสกุลสุลต่านสุลัยมาน (2531, น.123) กล่าวว่า บุตรของสุลต่านสุลัยมานสองคน คือฮะซันและฮุเซ็นได้อพยพมาอยู่ในกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. 2211 ต่อมาฮะซันมีบุตรชายชื่อขุนลักษณา (บุญยัง) ซึ่งเป็นบิดาของเจ้าพระยาจักรี (หมุด) สำหรับเจ้าพระยาจักรี (หมุด) นี้ภายหลังมีบุตรคือพระยายมราชและเป็นบรรพบุรุษของชาวไทยมุสลิมในชุมชนมัสยิดต้นสน ศพของเจ้าพระยาจักรี (หมุด) ฝังอยู่ในบริเวณสุสานมัสยิดต้นสน ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาเล่ม 2 (2542, น. 182) กล่าวถึงการถึงแก่อสัญกรรมของเจ้าพระยาจักรี (หมุด) ในปี พ.ศ. 2317 ว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้เสด็จพระราชดำเนินมาร่วมพิธีฝังศพด้วยพระองค์เองที่มัสยิดต้นสน และพระราชทานที่ดินด้านหลังกุโบรให้แก่มัสยิดต้นสนเพิ่มเติมด้วย

ภาพที่ 1.6

บริเวณหลุมฝังศพเจ้าพระยาจักรี (หมุด)

บรรพบุรุษของชาวไทยมุสลิมในชุมชนมัสยิดต้นสน ส่วนหนึ่งเป็นข้าราชการที่มีบทบาทสำคัญต่อราชสำนักไทยในอดีต เช่น สมัยอยุธยาแม่ทัพที่มีความเกี่ยวข้องผูกพันกับชุมชนนี้ได้แก่ พระยาทำยน้ำ พระยารามเดโช พระยายมราช พระยาสีหราชเดโช พระยาราชวังสัน สมัยธนบุรีได้แก่ เจ้าพระยาจักรี (หมุด) พระยายมราช (หมัด) พระยาชลบุรี (หวัง) พระยาจุฬาราชมนตรี สมัยรัตนโกสินทร์ก็ปรากฏว่ามีข้าราชการคนสำคัญที่มีภูมิฐานะและเป็นบรรพบุรุษ

ของชาวไทยมุสลิมในชุมชนนี้ เช่น พระยาราชาวังสันจางวางอาสาจาม พระยาจุฬาราชมนตรี พระยากัลยาณภักดี พระลักษมณา พระกัลยาณภักดี เป็นต้น (สรยุทธ ชื่นภักดี, 2544, น. 30)

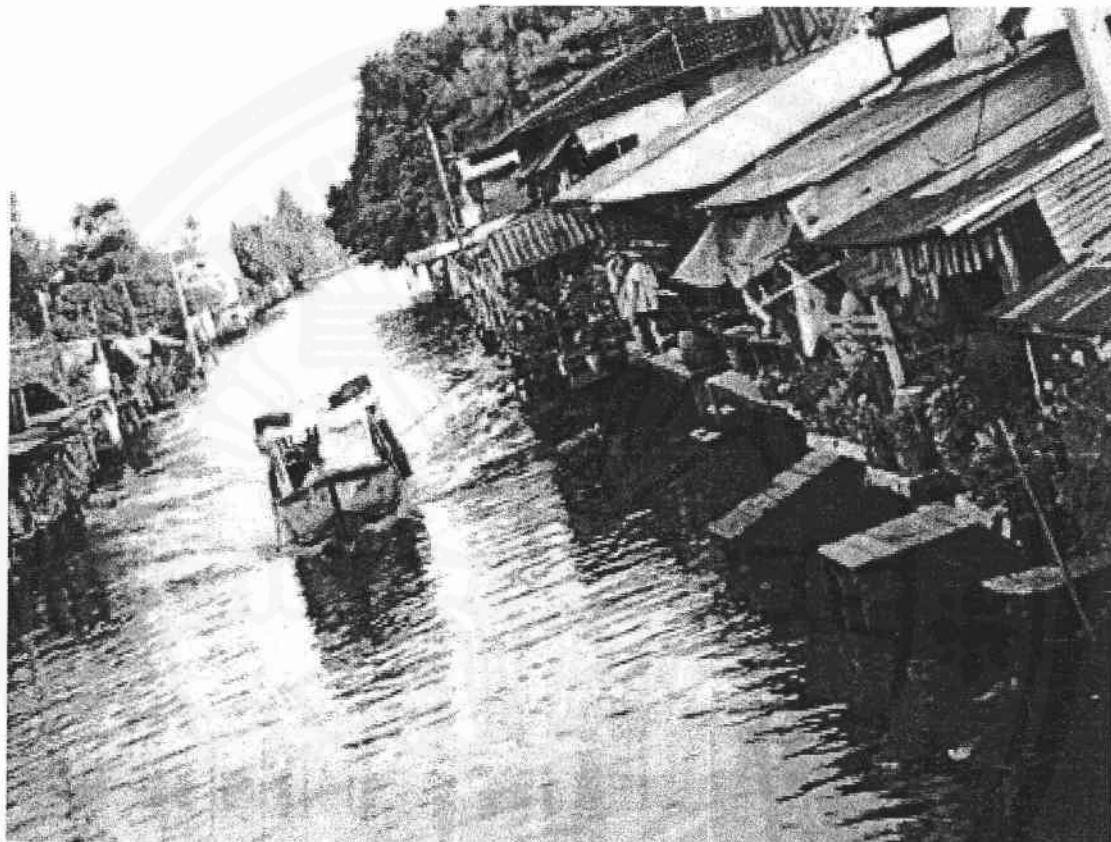
ส่วนเรื่องการประกอบอาชีพนั้น ชาวไทยมุสลิมในชุมชนมัสดิยัตันสนส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายในเรือนแพ บ้างก็ใช้เรือลำเล็กๆ บรรทุกสินค้าจำหน่ายตามบ้านเรือนบริเวณริมคลอง บางกอกใหญ่ นายแช่ม หุ่มศรีหมัด (สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2554) กล่าวว่าตระกูลของตนและเพื่อนๆ ในชุมชนเป็นพ่อค้า เดิมมีเรือนแพเล็กๆ สำหรับวางขายสินค้า ต่อมาเห็นว่าการค้าในลักษณะนี้เริ่มซบเซาจึงซื้อเรือพายขนาดเล็กพายตระเวนขายสินค้าริมคลองบางกอกใหญ่ นายแช่ม รับช่วงอาชีพนี้ต่อมากะทั่งมีการสร้างเขื่อนคอนกรีตบริเวณริมคลองบางกอกใหญ่บางส่วน มีเรือยนต์แล่นมากขึ้นทำให้เรือพายด้านคลื่นไม่ไหว ประกอบกับตนเองและเพื่อนบ้านเริ่มแก่ชรา จึงได้เลิกอาชีพนี้ นายใหญ่ ปันประสม (สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2554) กล่าวถึงสินค้าที่ชาวชุมชนมัสดิยัตันสนพายเรือจำหน่ายว่า ส่วนใหญ่ได้แก่ถ้วยชาม สีนึ่ง ผ้าแพร และดินสอพอง ภายหลังได้มีการขายอาหารและเครื่องดื่มด้วย เช่น ลูกชิ้นทอด ก๋วยเตี๋ยว ข้าวหมกไก่ ข้าวมันไก่ กาแฟเย็น ขนมหวาน เป็นต้น

ภาพที่ 1.7

สภาพคลองบางกอกใหญ่ในอดีต

ภาพที่ 1.8
สภาพคลองบางกอกใหญ่ในปัจจุบัน

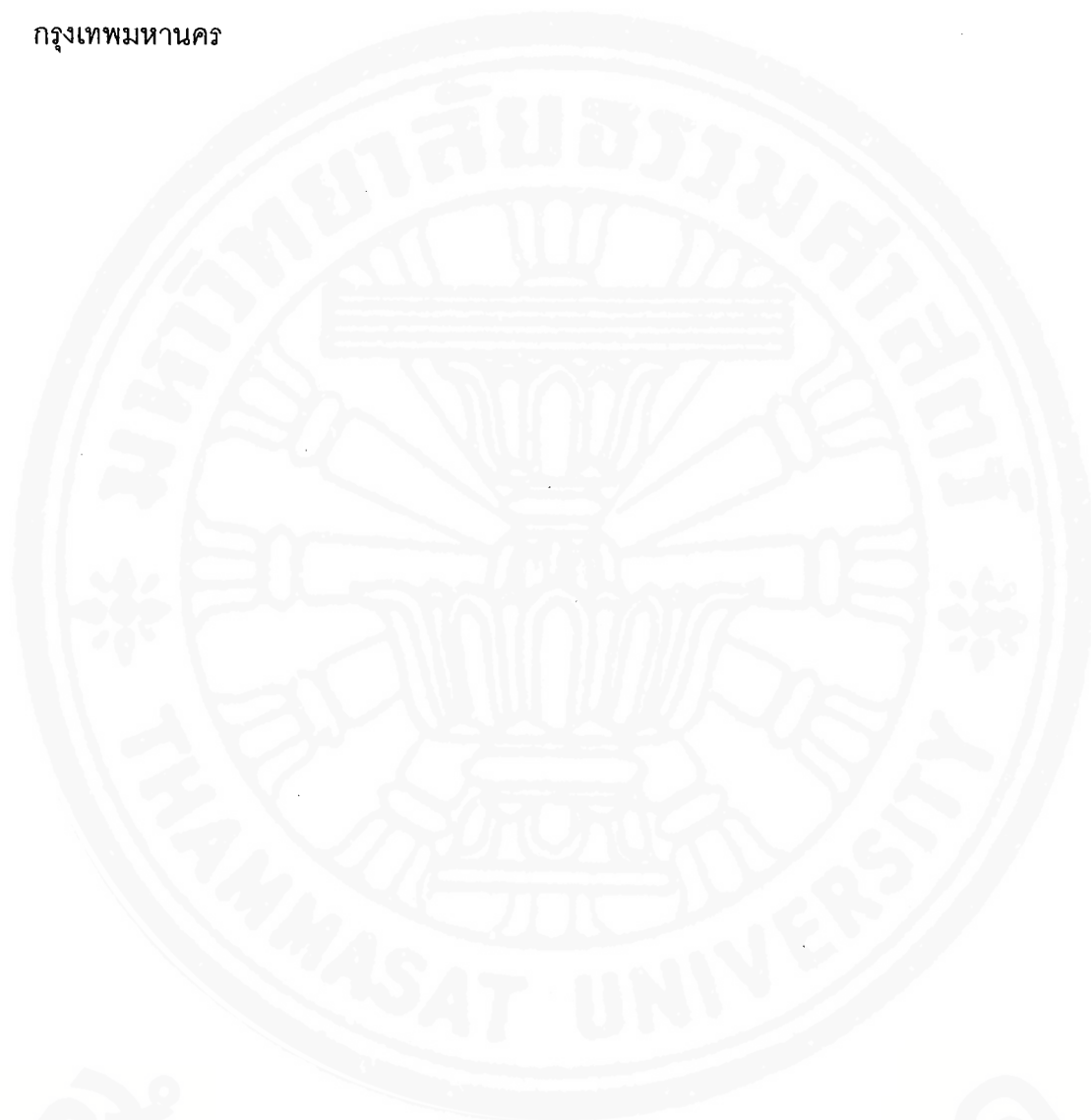
ในเรื่องอาหารนั้นชาวไทยมุสลิมในชุมชนมัสยิดต้นสนจะมีวัฒนธรรมในเรื่องอาหารการกินผสมผสานกันระหว่างอาหารไทย อาหารมาเลเซีย และอาหารอาหรับ อาหารที่นิยมรับประทานกันมากในชุมชน ได้แก่ แกงมัสมั่น แกงเขียวหวาน ต้มยำ ต้มเค็ม ข้าวหมก แกงกรูหม่า แกงเนย อาจาดเทศ¹ ขนมหุ่ม ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ส่วนขนมหวานพื้นถิ่นในชุมชนได้แก่ กาซุยี้² ซารูตะห์³ ในการรับประทานอาหารร่วมกันนั้นเดิมรับประทานรวมกันในถาดขนาดใหญ่ ปัจจุบันเปลี่ยนมารับประทานในจานเฉพาะบุคคล

¹ อาจาดเทศ เป็นเครื่องเคียงทำจากเห็ดหูหนู หน่อไม้ แดงกวา พริกหยวก ผัดกับน้ำมันนำไปตากแดดให้แห้งแล้วดองกับน้ำส้มสายชู รับประทานกับข้าวหมกหรือแกงที่มีรสจัด

² กาซุยี้ คือนมผสมข้าวกับนมข้นหวาน นำไปกวนจนเหนียวแล้วใส่ลูกเกด

³ ซารูตะห์ คือนมกวนกับลูกเกด

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าชุมชนมัสยิดต้นสนเป็นชุมชนมุสลิมที่เก่าแก่และมีบทบาทในสังคมไทยเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านราชสำนัก ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจการค้าขาย ถือได้ว่าเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจ และเป็นชุมชนมุสลิมดั้งเดิมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

สำนักหอสมุด